

Article 436-1 of the Criminal Code of Ukraine has a new version because of adoption by the Verkhovna Rada of Ukraine of April 9, 2015 the Law of Ukraine «On the condemnation of Communistic, Nationalistic and Socialistic (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and prohibition of propaganda of their symbols».

The ground of criminal liability for production, distribution communist, Nazi symbols and propaganda of the Communistic, Nationalistic and Socialistic (Nazi) totalitarian regimes forms the committing mentioned act which includes crime, attributes of which provided by the General Part and Article 436-1 of the Criminal Code of Ukraine. The direct object of propaganda of the Communistic, Nationalistic and Socialistic (Nazi) totalitarian regimes necessarily complemented by additional object. The obligatory component of the crime's object is its subject (symbols of the Communistic, Nationalistic and Socialistic (Nazi) totalitarian regimes). The composition of this crime is designed as formal – its objective side consists of two obligatory components: the socially dangerous act (it is specified in the four alternative forms) and scene of crime (the territory of Ukraine). Accordingly, this crime is legally completed after committing of the socially dangerous act. This act is to propagandize the Communistic, Nationalistic and Socialistic (Nazi) totalitarian regimes. The subject of this crime is common and is characterized by components, which are defined in part 1 of Article 18, part 1, Article 22 of the Criminal Code of Ukraine. The obligatory component of the subjective side is the fault in the form of direct intent.

The presence of all of these components in a particular socially dangerous act of a person will indicate for ground for criminal liability for the crime under Article 436-1 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: *the Communistic totalitarian regime, the Nationalistic and Socialistic (Nazi) totalitarian regime, symbols of totalitarian regimes, propaganda.*

УДК 347.963 (477)

А.В. Ланкін

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗІ ЗВІЛЬНЕННЯМ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Досліджено проблеми участі прокурора у кримінальному провадженні зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Проаналізовано взаємодію прокурора і суду при вирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Визначено провідну роль прокурора у відповідному кримінальному провадженні.

Ключові слова: *прокурор, кримінальне провадження, звільнення особи від кримінальної відповідальності, кримінальне переслідування, суд.*

Постановка проблеми. Відмова від односторонньої репресивності кримінальної політики нашої держави зумовлює необхідність більш активного впровадження альтернативних засобів вирішення кримінально-правових конфліктів, одним із яких є інститут звільнення від кримінальної відповідальності. На сьогодні він отримує дедалі більше поширення,

зокрема, згідно з даними судової статистики, упродовж 2014 року в підготовчому судовому провадженні було прийнято 12,1 тис. рішень про закриття кримінального провадження [1], більшість із яких стосувалися саме звільнення особи від кримінальної відповідальності. З огляду на це, потребують розгляду питання участі прокурора як ключового учасника кримінального провадження, який від імені держави здійснює обвинувальну діяльність, у ситуаціях практичного застосування правових норм щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядувані питання займають граничне становище на межі досліджень участі прокурора в кримінальному провадженні, якою займаються такі учені, як П.М. Каркач, М.В. Косюта, Н.В. Марчук, В.М. Юрчишин та ін., а також проблематики звільнення особи від кримінальної відповідальності, що розкривалася в працях Ю.В. Бауліна, Л.В. Головка, О.О. Житного, В.М. Кобернюка, Д.П. Письменного, П.В. Хрипінського та багатьох інших фахівців у галузях кримінального права та кримінального процесу. Однак, проблеми участі прокурора в кримінальному провадженні зі звільненням особи від кримінальної відповідальності в умовах дії нового Кримінального процесуального кодексу України (дати – КПК України) предметно досі не досліджувались.

Формування цілей. Метою статті є теоретичне дослідження проблем участі прокурора в кримінальному провадженні зі звільненням особи від кримінальної відповідальності відповідно до положень КПК України та з урахуванням практики його застосування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 1 Постанови Пленуму Верховного суду України № 12 від 23.12.2005 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності», звільнення від кримінальної відповідальності розуміється як відмова держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, передбачених Кримінальним кодексом обмежень її прав і свобод шляхом закриття кримінальної справи, яке здійснюється у випадках, передбачених КК України, у порядку, встановленому КПК України [2]. Як зауважує Ю. В. Баулін, набрання законної сили ухвалою суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності є актом, що свідчить про припинення кримінально-правових відносин між особою, яка вчинила злочин, і державою. Із цього моменту особа не несе обов'язку відповідати перед державою за вчинене, не може нести тягаря кримінальної відповідальності, а вчинене нею злочинне діяння визнається юридично незначимим, віддається забуттю [3, с. 203].

Існування та зміст норм інституту звільнення від кримінальної відповідальності пов'язується дослідниками з утвердженням таких принципів, як гуманізм та економія репресії [4, с. 360]. Зазначається, що розвиток

вказаної форми реакції держави на вчинений злочин є відходом від класичного реагування на злочин, центральними елементами якого є кримінальне переслідування та покарання, що є необхідним з точки зору кримінальної політики, і властивим для будь-якого розвинутого сучасного правопорядку [5, с. 42]. Одночасно з цим, у науковій юридичній літературі зазначається, що принципова можливість закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності зумовлена вимогами не лише зменшення карального ухилю кримінального права і процесу, а й процесуальної економії [6, с. 162]. Із цим необхідно погодитися й визнати, що можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності відповідає вимогам процесуальної економії, спрощення та прискорення кримінального провадження. У цьому відношенні принцип процесуальної економії, що орієнтує на швидкість, простоту й дешевизну судочинства, а також на швидке та повне досягнення його мети, не пов'язане з надмірними (необґрунтованими) матеріальними витратами і підкріплене системою необхідних процесуальних гарантій [7, с. 61], кореспондує визначеному в ч. 2 ст. 283 КПК України завданню прокурора, згідно із яким він зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій: 1) закрити кримінальне провадження; 2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

До ознак, що характеризують відповідну форму закінчення досудового розслідування, учені-процесуалісти відносять такі: 1) здійснюється лише за наявності в кримінальному провадженні особи, якій повідомлено про підозру; 2) передбачає передання провадження до суду, оскільки рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності має право прийняти тільки суд; 3) відбувається констатація винуватості особи, але при цьому особа не несе передбаченої законом відповідальності; 4) застосовується лише за умови згоди підозрюваного [8, с. 484]. Уважаємо обґрунтованим додати до названих ознак реалізацію вказаного інституту в досудовому розслідуванні лише за клопотанням прокурора, адже ст. ст. 285-288 КПК України, що регламентують процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності, не передбачають можливості розгляду судом питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності на стадії досудового розслідування в іншому порядку, ніж на підставі клопотання прокурора, тоді як під час судового кримінального провадження таке клопотання може надійти від будь-якої зі сторін кримінального провадження. Це дає підстави для висновку, що клопотання прокурора в досудовому кримінальному провадженні є єдиним приво-

дом і необхідною умовою для розгляду судом питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Така виключна роль прокурора у вирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності на стадії досудового розслідування відповідає міжнародним стандартам, відповідно до яких саме прокурори вирішують питання про обрання альтернатив кримінальному переслідуванню, а також щодо його закриття за наявності передбачених законом підстав. Так, у Рекомендації № R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про спрощення кримінального судочинства від 17.09.1987 звернено увагу на необхідність застосування принципу дискреційного судового переслідування та наголошувалося на необхідності законодавчого закріплення повноважень відмовитися від кримінального переслідування й припинити його за розсудом особи, уповноваженої провадити таке переслідування [9]. Наголосимо, що особою, уповноваженою провадити кримінальне переслідування, у міжнародній практиці визнається саме прокурор. На цьому акцентувалася увага у п. 18 Керівних принципів ООН, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування від 1990 р., який вказує, що відповідно до національного законодавства особи, які здійснюють судове переслідування, належним чином розглядають питання про припинення судового переслідування, про умовне або безумовне зупинення розгляду або про відкликання кримінальних справ з офіційної системи правосуддя, при цьому повною мірою поважаючи права підозрюваного (підозрюваних) і жертви (жертв). Для тих же цілей держави повинні повністю вивчити можливість прийняття програм відкликання справ не тільки для зменшення надмірного завантаження судів, але й щоб уникнути того безчестя, з яким пов'язані затримання до суду, обвинувачення й засудження, а також можливих негативних наслідків тюремного ув'язнення [10]. Норма загалом аналогічної спрямованості закріплена й у п. 3 Рекомендації № R (2000) 19 Комітету міністрів державам-членам РЄ про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя від 06.10.2000, де наголошувалося, що в деяких системах державні обвинувачі обирають альтернативи в кримінальному переслідуванні [11]. На реалізацію вказаних положень у Бельгії, Данії, Нідерландах, Фінляндії, Франції, Швеції й інших країнах прийнято критерій доцільності кримінального переслідування, що дає прокуратурі, за умов дотримання деяких обмежень, свободу рішення: продовжувати справу чи ні [12, с. 112]. Таким чином, саме на прокурора у світовій практиці покладається вирішення питання про обрання альтернатив кримінальному переслідуванню, зокрема щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Отже, покладення на прокурора повноважень у сфері звільнення особи від кримінальної відповідальності зумовлено здійсненням ним діяльності з кримінального переслідування винної у вчиненні кримінального правопорушення особи. Поняття «кримінальне переслідування» може бути визначено як діяльність прокурора, спрямована на притягнення особи до кримінальної відповідальності. У її межах розглядаються й ситуації припинення кримінального переслідування як на досудових, так і в судових стадіях. При цьому, з одних підстав прокурор приймає рішення про припинення кримінального переслідування одноосібно, в інших випадках зобов'язаний звернутися за вирішенням цього питання до суду, але у будь-якому разі кримінальне переслідування припиняється за обов'язкової участі прокурора [13, с. 55]. Розглядаючи звільнення особи від кримінальної відповідальності як альтернативу кримінальному переслідуванню, можна дійти висновку, що рішення про застосування такої альтернативи має приймати той суб'єкт, який кримінальне переслідування здійснює, він же й нестиме за це відповідальність. Такий підхід пояснює, що прокурор як суб'єкт, який від імені та в інтересах держави здійснює обвинувальну діяльність, має право та зобов'язаний за наявності визначених законом підстав її припинити.

Водночас, наведені міжнародні стандарти є доволі загальними й набувають свого конкретного втілення в законодавстві кожної окремої держави, яке закріплює ту чи іншу модель участі прокурора у звільненні особи від кримінальної відповідальності. Тож, визначаючи роль прокурора у вирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності згідно із національним законодавством України, необхідно враховувати специфіку його процесуального статусу як процесуального керівника досудового розслідування, тобто суб'єкта, який несе безпосередню персональну відповідальність за його хід та результати відповідно до ч. 2 ст. 36 КПК України. Як указує О.В. Геселев, здійснення процесуального керівництва дозволяє прокуророві безпосередньо спрямовувати хід та перебіг кримінального провадження на його досудових стадіях, цілеспрямовано впливати на результат діяльності органів досудового розслідування та виконання ними завдань кримінального судочинства, зокрема щодо забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування [14]. Саме в цьому контексті п. 14 ч. 2 ст. 36 КПК України передбачає право прокурора звертатися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Той факт, що у вказаній нормі закону відповідне право прокурора розглядається як альтернатива його праву звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру,

свідчить про надання йому виключних повноважень визначати результати закінчення досудового розслідування в одній із відповідних форм.

Звертає на себе увагу і той факт, що законодавець надав право звертатися до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності лише прокуророві, не передбачивши таких повноважень у слідчого. Це можна пояснити віднесенням повноважень щодо закінчення досудового розслідування до компетенції прокурора, а також покладенням на останнього виключних прав у сфері обвинувальної діяльності. У такому контексті убагачуються об'єктивні погляди, згідно з якими слідчий при проведенні досудового слідства повинен бути тільки об'єктивним і неупередженим дослідником і шукачем істини [15, с. 51; 16, с. 179], діяльність якого із розслідування злочину сама по собі не є ні обвинувальною, ні виправдовувальною, тоді як відповідної спрямованості їй надає прокурор, який задля цього є задіяним на всіх найважливіших етапах кримінального провадження [17, с. 93]. Тому цілком виправданим є надання права звертатися до суду із клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності саме прокуророві, а не слідчому, навіть за погодженням із прокурором.

Також необхідно зважати на той факт, що звільнення від кримінальної відповідальності можливе лише щодо особи, яка до неї притягається, тобто стосовно підозрюваного, обвинуваченого, проте до моменту засудження особи за вчинення кримінального правопорушення. Із цього приводу Конституційний Суд України вказав, що притягнення особи до кримінальної відповідальності є стадією кримінального переслідування й починається з моменту пред'явлення особі обвинувачення у вчиненні злочину, тоді як реальна кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду [18]. Відповідно до п. 14 ст. 3 КПК України притягнення до кримінальної відповідальності є стадія кримінального провадження, що починається з моменту повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Оскільки повідомлення особи про підозру здійснюється прокурором або слідчим за погодженням із прокурором (ст. 277 КПК України), то саме відповідна процесуальна діяльність прокурора створює передумови як для притягнення особи до кримінальної відповідальності, так і для звільнення від неї.

На підставі аналізу ст. ст. 285-288 КПК України дослідники виділяють такі обов'язки прокурора у сфері звільнення особи від кримінальної відповідальності: 1) роз'яснити підозрюваному, щодо якого передбачена можливість звільнення від кримінальної відповідальності у разі здійснення передбачених законом України про кримінальну відповідальність дій, права на таке звільнення; 2) встановити на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності; 3) отримати згоду підозрюваного на таке звільнення; 4) скласти клопотання про звіль-

нення від кримінальної відповідальності; 5) ознайомити з таким клопотанням потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності; 6) відстоювати перед судом вказане клопотання [19, с. 46].

Узагальнюючи їх, алгоритм участі прокурора в кримінальному провадженні зі звільнення особи від кримінальної відповідальності можна представити таким чином: 1) створення передумов для притягнення особи до кримінальної відповідальності шляхом повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення; 2) встановлення передумов для звільнення особи від кримінальної відповідальності (шляхом роз'яснення підозрюваному права на звільнення від кримінальної відповідальності та встановлення підстави для звільнення від кримінальної відповідальності); 3) забезпечення прав і законних інтересів підозрюваного та потерпілого при вирішенні питання про звільнення від кримінальної відповідальності (шляхом отримання згоди підозрюваного на його звільнення від кримінальної відповідальності та з'ясування думки потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності й ознайомлення його з відповідним клопотанням); 4) ініціювання перед судом розгляду питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (шляхом складення клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, форма і зміст якого встановлюються ст. 287 КПК України, подання його на розгляд суду і відстоювання змісту клопотання перед судом).

До моменту звернення до суду прокурор фактично приймає попереднє рішення про необхідність звільнення особи від кримінальної відповідальності, яке передбачає встановлення всіх передбачених кримінальним законом умов для звільнення особи від кримінальної відповідальності з тієї чи іншої підстави. Такий висновок прокурора про необхідність звільнення особи від кримінальної відповідальності оформлюється у вигляді відповідного клопотання, що містить волевиявлення прокурора про необхідність звільнення особи від кримінальної відповідальності й закриття кримінального провадження. Звертаючись до суду з відповідним клопотанням, прокурор ініціює його розгляд судом і надає останньому необхідні докази для підтвердження своєї позиції. Саме клопотання прокурора визначає межі та обсяг розгляду судом питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, воно оцінюється судом і знаходить вираження в ухвалі про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності або про відмову в задоволенні клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності.

Таким чином, прокурор є важливим суб'єктом у процесі прийняття рішення про звільнення від кримінальної відповідальності. Попри той факт,

що остаточне вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності віднесено до компетенції суду, дослідники обґрунтовано звертають увагу на те, що суд для розгляду питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності потребує наявності спеціального приводу, яким виступає клопотання прокурора. Отже, це питання вирішується не за власним розсудом суду, а в межах механізму взаємодії прокурора, суду та інших учасників кримінального провадження [20, с. 101]. Суд позбавлений права розглядати питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності за власною ініціативою, а на стадії досудового розслідування – в іншому порядку, ніж на підставі клопотання прокурора.

Отже, роль прокурора в прийнятті рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності на стадії досудового розслідування є ключовою і навіть паритетною із судом, коли рішення одного із цих суб'єктів щодо розглядуваного питання знаходиться в безпосередній залежності від відповідного рішення іншого суб'єкта. Натомість на стадії судового розгляду прокурор втрачає виключний характер свого повноваження ініціювати перед судом розгляд питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, оскільки відповідним правом наділяються й інші учасники судового провадження. Це можна пояснити як більш широкою дією засади змагальності на судових стадіях процесу, так і тим, що прокурор уже сформулював власну завершену позицію щодо кримінального провадження, викладену в обвинувальному акті, який, у свою чергу, визначає обсяг і межі судового розгляду, тому можливість сформулювати альтернативні позиції повинна наділятися також і сторона захисту та потерпілий.

Провідна роль прокурора в кримінальному провадженні зі звільненням особи від кримінальної відповідальності неминуче ставить питання про розширення його повноважень у цій сфері, а саме надання прокуророві можливості самостійно, без участі суду, приймати відповідне рішення. Загалом, той факт, що звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється виключно судом, пояснюється дією принципу презумпції невинуватості, відповідно до якого лише суд повинен мати право встановлювати винуватість особи у вчиненні злочину. З огляду на це, суд як орган, покликаний покласти на особу кримінальну відповідальність, логічно наділяється повноваженнями звільнити від неї [21, с. 40]. Водночас, сучасна модель звільнення особи від кримінальної відповідальності не повністю відповідає змісту конституційної засади презумпції невинуватості, на що звертають увагу дослідники [22, с. 237; 23, с. 56-57]. Крім того, міжнародні документи не вимагають обов'язкової участі суду у звільненні особи від кримінальної відповідальності. Так, ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод передбачає, що кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення вважається невинуватим, доки його вину не буде встановлено в законному

порядку; наведені вище міжнародні стандарти передбачають провідну роль прокурора у визначенні альтернатив кримінальному переслідуванню тощо. З огляду на це, модель, за якою саме прокурор міг би вирішувати питання про звільнення від кримінальної відповідальності, наприклад, на стадії досудового розслідування, загалом є допустимою й не порушуватиме міжнародних стандартів у сфері кримінального провадження. Проте для вироблення більш конкретних пропозицій у цій сфері досліджуване питання потребує самостійного ґрунтовного аналізу.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що роль прокурора в кримінальному провадженні зі звільненням особи від кримінальної відповідальності визначається покладенням на прокурора повноважень із притягнення до кримінальної відповідальності (кримінальному переслідуванню) винної у вчиненні кримінального правопорушення особи, у межах реалізації яких прокурор обирає пов'язані із гуманізацією кримінального правосуддя й необхідністю процесуальної економії альтернативи загальному порядку кримінального провадження. З огляду на це, на стадії досудового розслідування прокурор наділяється виключною компетенцією щодо ініціювання перед судом розгляду питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, при чому повноваження прокурора та суду в розглядуваній сфері є взаємообумовленими і взаємозалежними.

Використані джерела:

1. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей та міста Києва за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/files>. – Заголовок з екрану.
2. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 23 грудня 2005 року // Вісник Верховного суду України. – 2006. – № 2 (66). – С. 13–16.
3. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю. В. Баулін // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. – № 1 (1). – С. 185–207.
4. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності та деякі принципи кримінального права України / О. О. Житний // Від громадянського суспільства – до правової держави : тези II міжнар. наук.-практ. конф. (25 квіт. 2007 р.). – К., 2007. – С. 359–362.
5. Головки Л. В. Освобождение от уголовной ответственности и освобождение от уголовного преследования: соотношение понятий / Л. В. Головки // Государство и право. – 2000. – № 6. – С. 41–51.
6. Мельник О. В. Участь прокурора у вирішенні питань щодо звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності / О. В. Мельник // Проблеми законності. – 2011. – Вип. 117. – С. 161–171.

7. Поляков М. П. Принцип процессуальной экономии в уголовном судопроизводстве : [монографія] / М. П. Поляков, А. Ю. Смолен. – Н. Новгород : Нижегородская академия МВД России, 2011. – 152 с.

8. Кримінальний процес : [підручник] / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шилю. – Х. : Право, 2013. – 824 с.

9. Про спрощення кримінального правосуддя : Рекомендація R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам, прийнята 17 вересня 1987 р. на 410-м засіданні заступників міністрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.echr-base.ru/rec87_18.jsp. – Заголовок з екрану.

10. Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування : прийняті VIII Конгресом ООН із попередження злочинності та поводження з правопорушниками, Гавана, Куба, 27 серп. – 7 вересн. 1990 р. // Правові основи прокурорської діяльності в Україні : [науково-практичний посібник] / А. В. Лапкін. – Х. : Право, 2013. – С. 48–54.

11. Про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя : Рекомендація R (2000) 19 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи, прийнята 6 жовт. 2000 р. // Правові основи прокурорської діяльності в Україні : [наук.-практ. посіб.] / А. В. Лапкін. – Х. : Право, 2013. – С. 55–60.

12. Грицаєнко Л. Р. Прокурорська діяльність в Україні в світлі сучасного світового досвіду : [монографія] / Л. Р. Грицаєнко. – Вінниця : ДП «Державна картографічна фабрика», 2009. – 576 с.

13. Лапкін А. В. Кримінальне переслідування – перспективна функція прокуратури / А. Лапкін // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 1. – С. 52–58.

14. Геселев О. В. Процесуальний статус та повноваження прокурора за новим Кримінальним процесуальним кодексом України [Електронний ресурс] / О. В. Геселев. – Режим доступу: <http://www.nsj.gov.ua/training/judges/kpk6/>.

15. Малярєнко В. Т. Про досудове слідство, його недоліки і реформу / В. Т. Малярєнко // Вісн. Верховного суду України. – 2004. – № 6. – С. 50–53.

16. Юрчишин В. М. Прокурор – суб'єкт кримінального переслідування / В. М. Юрчишин // Права політика Української держави : матеріали Міжн. наук.-практ. конф., присвяченої 70-річчю Прикарпатського нац. ун-ту імені Василя Стефаника ; 19–20 лютого 2010 року. – Т. 2. – Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2010. – С. 176–180.

17. Марчук Н. В. Організаційно-правові основи діяльності прокурора в досудовому кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Н. В. Марчук. – Х., 2012. – 244 с.

18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) від 27 жовтня 1999 року // Вісн. Конституц. Суду України. – 1999. – № 5. – С. 7–13.

19. Кобернюк В. М. Взаємодія суду, прокурора та інших учасників кримінального провадження при прийнятті рішення про закриття кримінального провадження зі звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 4. – С. 44–52.

20. Кобернюк В. М. Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В. М. Кобернюк. – Х., 2014. – 247 с.

21. Дудоров О. Про конституційність інституту звільнення від кримінальної відповідальності / О. Дудоров // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2009. – № 1. – С. 40–48.

22. Рось Г. Закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та презумпція невинуватості / Г. Рось // Право України. – 2009. – № 10. – С. 232–237.

23. Яценко С. Конституційний принцип презумпції невинуватості та інститут кримінальної відповідальності в праві України і деяких інших європейських держав: порівняльний аспект / С. Яценко // Вісн. Конституц. Суду України. – 2005. – № 2. – С. 56–57.

Лапкин А.В. Участие прокурора в уголовном производстве по освобождению лица от уголовной ответственности

Исследуются проблемы участия прокурора в уголовном производстве с освобождением лица от уголовной ответственности. Рассматривается взаимодействие прокурора и суда при разрешении вопроса об освобождении лица от уголовной ответственности. Определяется ведущая роль прокурора в соответствующем уголовном производстве.

Ключевые слова: прокурор, уголовное производство, освобождение лица от уголовной ответственности, уголовное преследование, суд.

Lapkin A.V. Participation of the prosecutor in criminal proceedings with release of the person from criminal liability

The urgency of a subject of research is caused by distribution of practice of release of persons from criminal liability and need of studying of a role of the prosecutor for practical realization of institute of release from criminal liability.

The purpose of this scientific article is theoretical research of problems of participation of the prosecutor in criminal proceedings with release of the person from criminal liability according to provisions of the Criminal procedural code of Ukraine and taking into account practice of its application.

The algorithm of participation of the prosecutor in criminal proceedings with release of the person from criminal liability is such: 1) creation of preconditions for involvement of the person to criminal liability by the message to the person about suspicion in commission of a criminal offense; 2) establishment of preconditions for release of the person from criminal liability; 3) ensuring the rights and legitimate interests of the suspect and the victim at permission of a question of release of the

person from criminal liability; 4) initiation before court of consideration of a question of release of the person from criminal liability.

On the basis of stated the author comes to a conclusion that the role of the prosecutor in criminal proceedings with release of the person from criminal liability is defined by assignment on the prosecutor of powers on criminal prosecution of a criminal offense of the person guilty of commission within which the prosecutor chooses connected with mitigation of repressiveness of criminal proceedings and need of procedural economy of alternative to the general order of criminal proceedings. In this regard, at a stage of pre-judicial investigation the prosecutor is allocated with exclusive competence concerning initiation before court of consideration of a question of release of the person from criminal liability, and power of the prosecutor and court in the considered sphere are interdependent.

Key words: prosecutor, criminal proceedings, release of the person from criminal liability, criminal prosecution, court.

УДК 343.13

К.Є. Лисенкова

**ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЧИ ПРОКУРОРА В
ДОСУДОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЧЕРЕЗ
ПРИЗМУ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН**

Досліджено право на оскарження процесуальних рішень, дій або бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора як юридичну гарантію реалізації принципу змагальності сторін у досудовому кримінальному провадженні. Визначено проблемні питання, що виникають при розгляді слідчим суддею скарг на стадії досудового розслідування. Запропоновано порядок розгляду зазначених скарг, який сприятиме вирішенню окреслених проблемних питань.

Ключові слова: принцип змагальності сторін; досудове кримінальне провадження; оскарження рішень, дій чи бездіяльності; слідчий суддя.

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) одним із завдань кримінального провадження є охорона прав, свобод та законних інтересів його учасників. Виходячи з того, що найбільш вразливою для додержання конституційних прав людини є саме стадія досудового розслідування, на цьому етапі особливо гостро постає питання додержання зазначених прав, однією з гарантій якого виступає можливість оскарження рішень, дій або бездіяльності слідчого або прокурора. Із прийняттям чинного КПК України порядок оскарження зазначених рішень суттєво змінився, що пов'язано з розширенням дії принципу змагальності сторін на стадію досудового розслідування.